Könyvtárostanárok Egyesülete

1118 Budapest, Budaörsi út 151/B.
Tel: +36(30)552-6649
Levelezés: 1462 Budapest, Pf.: 611.
ktegyesulet@gmail.com

Válasz és javaslatok a NAT-korrekcióval kapcsolatban

Könyvtárostanárok Egyesülete
2026. november 1.

A korrekció valóban szükséges 1
Az egyeztetés valóban szükséges, de több idő kell 1
A korrekció módja 2
Nem lehet csupán kihúzás - a könyvtárhasználatban semmiképp, sőt itt bővítés kell a tananyagcsökkentéshez 2
Már most el kell mozdulni a kimeneti képességekkel való tantervi szabályozás felé 2
Kik, mennyi időre? 3
Alternatív vélemények - az előíró megközelítés képviselői 3
A könyvtárhasználati tananyag jellege - az információs műveltség fejlesztése 4
A könyvtárhasználat több mint a nyomtatott könyvek használtatása 4
Jelenleg nagyon lukacsos a tanterv 4
Nem tantárgy, de dedikált időt igényel 4
Javaslataink a NAT-korrekcióra a könyvtárhasználat szempontjából 5
Legyen egyértelműbb könyvtárhasználati követelmény 5
A technológiai fókusz csökkentése 5
Javaslataink az új NAT-tal kapcsolatban 6
Háttéranyagok 6

Köszönettel vettük, hogy a Könyvtárostanárok Egyesülete (KTE) is kapott közvetlen felkérést Csapodi Csaba közoktatási tartalomfejlesztésért felelős miniszteri biztostól a Nemzeti alaptanterv (NAT) munkálataihoz való hozzászólásra. A rendelkezésre álló nagyon rövid idő alatt is próbáltuk tagjainkat bevonni a válasz megfogalmazásába. Válaszunkban igyekeztünk minden fontos szempontot megfogalmazni, de bízunk benne, hogy ebbe a munkába lesz még alkalmunk bekapcsolódni, hogy mélyebben és komplexebben is áttekinthessük a megoldásmódokat.

A korrekció valóban szükséges

Fontos és szükséges lépésnek tartjuk a NAT korrekcióját. Már nagyon vártuk! Addig is, amíg egy teljesen új, társadalmi konszenzuson és szakmai alapon megalkotásra kerül az új NAT, lehetővé kell tenni az annak irányába való elmozdulást. Mindezeket nem csak szakmai indokok miatt, hanem a már a rendszerben lévő gyerekek miatt is meg kell tenni most. Számukra is biztosítani kell a személyre szabottabb, a kompetenciák, az önszabályozott tanulás és az információs műveltség fejlesztését valóban lehetővé tevő tanulást.

Az egyeztetés valóban szükséges, de több idő kell

Fontosnak tartjuk, hogy a jelenlegi oktatásirányítás folyamatosan kéri a szakmai civilek véleményét. Ezt régóta vártuk, szívesen és elhivatottan veszünk részt benne. A feladat viszont

nagyon sok, a rendelkezésre álló idő alatt nem tudjuk a tagság széles körét bevonni. Jelen esetben is csak azokat sikerült, akik az október 23-i megemlékezésre készülés közben és az őszi szünetben, a családdal töltött szabadságuk alatt tudtak erre időt szakítani. Miközben a feladat nagy jelentőségű, sokféle álláspont létezik, még a könyvtárpedagógia, a hagyományos tantárgyakhoz képest szűkebb szakterületén is.

Továbbá kifejezetten probléma a határidő azért is, mert a könyvtárhasználatnak, könyvtárostanárnak nincs önálló tantárgya, hanem minden tantárgyban érintett. Ebből következően nekünk a teljes NAT-ot kell/kellene ezen felkérésre átvizsgálnunk.

A korrekció módja

Nem lehet csupán kihúzás - a könyvtárhasználatban semmiképp, sőt itt bővítés kell a tananyagcsökkentéshez

A tananyag csökkentése szükséges. De a Civil Közoktatási Platformban (CKP) kialakított szakmai véleménnyel egyetértve nem a tananyagból való "szemezgetést" tartjuk a legjobb megoldásnak, hanem a tananyag kialakításában való helyi autonómia jelentős növelését. A könyvtárhasználat tananyagánál különösen nem működik a szemezgetés.

- Egyrészt mert az egyik probléma éppen az, hogy korábban úgy "kigyomlálták", hogy **jelenleg nem teljeskörű**, nem koncepció mentén szervezett az elvárt fejlesztés. Például olyan tananyagelemek és fejlesztési követelmények maradtak meg, melyek alapozása nem történik meg, vagyis, ha a tananyagelemek felől nézzük, akkor inkább bővítésre lenne szükség az értelmessé és kivitelezhetővé tételhez. De a tananyagnövelés nyilvánvalóan nem cél.
- Másrészt a könyvtárhasználat nem lexikális tudást növelő terület, hanem pont, hogy a lexikális tudáson való túllépés, az annak használatára való képessé tétel gyakorlati területe. A magyar oktatás egyik nagy problémája, hogy pont ez kevés az iskolában. **ha ebből lenne több, akkor lehetne az egyes tantárgyak tananyaga kevesebb**.

A kihúzásos terheléscsökkentés másik problémája, hogy az egyes **tantárgyak összefüggnek**, így egyeztetés, konszenzus nélkül ez nem működhet. Ez fokozottan igaz a könyvtárhasználatra, melynek még megmaradt tananyagelemei az egyes műveltségterületeken, tantárgyakban elszórtan jelennek meg. Ezek változtatása szakmailag nem vállalható egyeztetés nélkül, még akkor sem, ha azok bekerülése során sem történt egyeztetés.

A korrekció, az autonómia növelésének javasolt elemei:

- a kerettantervek kötelezőségének megszüntetése, választhatóvá tétele,
- A NAT-ban megnevezett tantárgyak és hozzájuk rendelt óraszámok előírásának kivezetése,
- ajánlott, a rugalmas alakíthatóságra alternatívákat tartalmazó tantervek közzététele,
- az érettségi követelményekben szereplő tananyag csökkentése,
- az önálló tanulásra való felkészítéshez szükséges alapkészségek fejlesztésének megerősítése.

Már most el kell mozdulni a kimeneti képességekkel való tantervi szabályozás felé

A jövőbeni új, 21. századi koncepció mentén kialakítandó NAT felé már most, a korrekciókor is lépéseket kell tenni. Nem egyes dolgok kihúzásával, hanem a kerettantervek kötelezőségének eltörlésével és a tananyagtartalmak NAT-ból való kihúzásával.

Az oktatás egyes szakaszaira, nem évfolyamaira kell meghatározni a követelményeket. A követelményeknek nem elsősorban tananyagnak kell lennie, hanem képességeknek, készségeknek. Ehhez természetesen szükséges lexikális tudás is, de azt helyi szinten kell meghatározni az érettségi követelményeket szem előtt tartva. Kiemelt cél kell legyen az **önálló tanulásra való képessé tétel**. Ehhez a forrásalapú tanulás módszertani kultúrája (is) szükséges. A források széles köre beleértve a nyomtatott, az adatbázisban szolgáltatott, az interneten szabadon elérhető és a mesterséges intelligencián keresztül kapottakat is. E mellé természetesen szükséges az azok használatára való felkészítés, vagyis a könyvtárhasználat, az információs műveltség. Ezekkel tud(na) a pedagógus tervezni, tanulási tevékenységeket irányítani. Vagyis a mainál sokkal nagyobb arányban kell időkeretet biztosítania a személyre szabott tanulási célok eléréséhez, ehhez viszont szükséges a tanulók erre való képessé tétele is. Ezt biztosítania kell a tantervnek.

Kik, mennyi időre?

Bárhogyan is történik a korrekció, azt egyértelműbben kellene látni, hogy **mennyi idő**re szólna ez az átmeneti állapot? Azt is fontos lenne látnunk, hogy a beküldött javaslatoknak mi lesz a sorsa. Milyen **szakértő**i csoport, milyen elvek mentén készíti el belőle a korrekciós változatot? Van-e ebben a bizottságban könyvtárpedagógus?

Nagyon rossz előző tapasztalataink vannak ezzel kapcsolatban. A NAT2020 bizottságnak nem volt könyvtárpedagógus tagja. Ekkor teljesen kihúzták a könyvtárhasználatot a tananyagtartalmak közül. Ehhez fontos azt is látni, hogy az 1995-ös NAT-ban az információval való munka, a könyvtárhasználat tette ki az Informatika műveltségterület felét. Ez aztán folyamatosan csökkent, és 2020-ra teljesen eltűnt. Ezzel párhuzamosan - bár nyilván nem csak e miatt - csökken a diákok szövegértési teljesítménye, olvasása, információval való kritikai és etikus munkájának szintje. Ezt a folyamatot vissza kell fordítani.

Amennyiben a felkért bizottságban még nem lenne könyvtárpedagógus, egyesületünk szívesen ajánl kollégákat. Ha pedig már van, akkor szívesen működünk vele együtt.

Alternatív vélemények - az előíró megközelítés képviselői

A mi szakterületünkön is vannak kollégák, akik a kötött előírásokban (pl.: tantárgyak, óraszámok, tananyagtartalmak) hisznek, így annak átalakítását és nem kivezetését javasolják. Ennek oka a „kisebbségi lét", a **nem 21. századi pedagógiai felfogású iskolai környezet**. A könyvtárhasználatnak vagy újabb nevén az információs műveltség fejlesztésének soha nem volt önálló tantárgya, így alacsonyabb a presztízse. A lehetőséget a központi tantervekben előírt korábban évi 2-10 óra, jelenleg a 12 évfolyamra 4-6 óra jelentette, de a legtöbb helyen ezért is küzdeni kellett, kell a könyvtárostanárnak. Sok helyen ezt a lehetőséget sem biztosítják az információs műveltség órakeretben való fejlesztésére. Az iskolavezetés, a más szakos pedagógusok a tantárgyi órákat féltik, nem mindig értik, hogy az önálló tanuláshoz szükséges az információval való önálló munkára való felkészítés (keresés, kiválasztás, kritika, etikus, alkotó felhasználás), mely össztantárgyi feladat. Most is attól félnek a könyvtárostanár kollégák, hogy központi előírás nélkül a még meglévő óráikat is elveszítik.

A KTE nem képviseli a „minden fontos témából csináljunk tantárgyat" megközelítést, de a fenti probléma valós. Több a rossz példa, mint a jó. Erre tantervi szinten is kell megoldást találni, és erőteljes módszertani támogatást (elméleti és gyakorlati segédanyagok, képzések, szaktanácsadás) kell nyújtani.

A könyvtárhasználati tananyag jellege - az információs műveltség fejlesztése

Mind a korrekcióhoz, mind a hosszabb távú fejlesztéshez érteni kell, hogy mit jelent a könyvtárhasználati tananyag.

A könyvtárhasználat több mint a nyomtatott könyvek használtatása

A könyvtárhasználat tananyagot és a könyvtárostanár munkakört, a könyvtárpedagógia szakterületet nem nevezték/neveztük át, bár soha nem csak szó szerint a könyvtárak használatáról szólt, mint ahogyan a könyvtárak sem csupán a könyvek tárolására szolgálnak. Miközben az elnevezés miatt sokan hiszik, hogy csak könyvekről an szó, ha könyvtárhasználatról beszélünk. Miközben mindig is az információ használatáról, használatára való felkészítésről volt szó, melynek intézményi, szakmai háttere a könyvtári rendszer, mely minden korszakban alkalmazkodik a technológiai fejlődéshez, de lényegét, az információval való munkát nem ejti ki fókuszából. A szakterület értéke, hogy nem technikafüggő, hanem információközpontú, az információs műveltséget fejleszti, ami segíti a technikai változásokra (mint például most a mesterséges intelligenciára, vagy korábban az internet elterjedésére) való felkészülést azáltal, hogy hidat épít a hagyományosnak és a legmodernebbnek számító eszközök között azáltal, hogy segít megérteni a gyökereket, a közöset és a különbséget, alternatívákat mutat be. Ha lehetőséget kap.

A könyvtárhasználat, információs műveltség tananyaga öt területből áll, melyeknek nem egymás után, hanem komplexen kell megjelenniük a tanítás során:

1. Információ, információs problémamegoldás
2. Információforrások (forrástípusok, rendszerező művek, adatbázisok, MI)
3. Információs intézmények (közgyűjtemények, könyvtártípusok, terek, raktári rend, szolgáltatások)
4. Információ- és forráskeresés (keresési stratégia, katalógusok, adatbázisok, forráskiválasztás, -értékelés, hitelesség)
5. Információ- és forráshasználat (etika, szerzői jog, hivatkozás, szövegértés, alkotás)

Jelenleg nagyon lukacsos a tanterv

A jelenlegi NAT információs műveltség szempontú bemutatása régóta elérhető öt tantárgyra kifejtve. (Dömsödy, Andrea, szerkesztő. *Könyvtárhasználatot, információs műveltséget érintő elemek a NAT2020-ban.* OPKM, 2020, https://www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok_id=518) Ezen bemutatás logikája, hogy az információs műveltség fejlesztésének öt területe, továbbá a szövegértés és az olvasóvá nevelés szempontjából táblázatba rendel mindent, ami az adott tantárgyból ide vonatkozik a NAT2020-ban és a kerettantervben. Ez a gyűjtés nagyon tágan értelmezi az információs műveltséget, és még így is jelentős hiányok látszanak a NAT-ban. Egyértelmű, hogy ezen szempontból semmilyen koncepció, összehangolás nem történt. Számos alap hiányzik az elvárt feladatokhoz. Míg egyes feladatok túlsúlyban vannak (pl.: keressen az interneten).

Nem tantárgy, de dedikált időt igényel

Bár sok könyvtárostanár akkor lenne nyugodt, abban, hogy tudja a diákok tanulását támogatni, ha önálló tantárgyat kapna a könyvtárhasználat, információs műveltség vagy még tágabban az önálló tanulás vagy valami hasonló téma. Ennek oka, hogy az iskolák, pedagógusok jelenlegi módszertani kultúrája mellett így látják biztosítottnak, hogy minden gyerek valóban megkapja az önálló, kritikai gondolkodáshoz, önszabályozott tanuláshoz szükséges információs műveltséget. Ezt a NAT bevezetőjében, közös követelményeiben mindig is tartalmazta, de a gyakorlatban túl sok helyen sikkad el és/vagy kell a könyvtárostanárnak erőn felüli energiákat fektetnie abba, hogy „diákhoz jusson" e célból.

Az információs műveltség fejlesztése 3 szakaszra bontható, melyek időről, időre ismétlődnek egy spirális tanulást lehetővé téve:

1. alapozó szakasz: a feladatok megoldásához szükséges alapismeretek, szemléletformálás - könyvtárostanári kompetencia
2. kereszttantervi szakasz: forrásalapú feladatok változatos tanulási tevékenységekben, minden műveltségterületen, szakterületspecifikus, forrásspecifikus ismeretek megszerzése, gyakorlati tudás - pedagógus kompetencia könyvtárostanári támogatással
3. rendszerező szakasz: tudatosítás, rendszerezés - könyvtárostanári kompetencia

Ezekből a szakaszokból is az látszik, hogy megvalósításához nagyfokú együttműködés szükséges a nevelőtestületben. Szükséges, hogy az iskolai működés ne az óraszámféltésről, kompetenciaféltésről szóljon, hanem a gyerekekről, az ő tudásukról. Emellett nyilvánvalóan az eddigitől eltérő módszertani kultúrát is igényel, hiszen a tanulók önálló, forrásalapú tanulásának irányítását igényli. Az ebbe az irányba való elmozdulásnak valószínűleg jelenleg nem útja a teljes szabadság ezen a téren, hiszen sokaknak nem csak tapasztalata, de információja sincs ezekről a módszertani megoldásokról. Köztes, átmeneti megoldás lehet a nagyobb fokú pedagógiai autonómia felé a fenti 1. és 3. könyvtárpedagógiai szakasz dedikált beépítése a NAT-ba egy blokként, modulként. Ez lehetséges egy komplex műveltségterület, tantárgy keretébe, mint pl. korábban az Informatika, de lehetséges egy komplexebb Információs műveltség vagy bármely más nevű műveltségterületbe.

Javaslataink a NAT-korrekcióra a könyvtárhasználat szempontjából

A NAT2020 készítésekor megfogalmazott véleményünk azóta sem változott. (Lásd lentebb). Ebből most néhány állítást kiemelünk, aminek indoklása az eredeti anyagban található:
1. Információ vs. digitális tartalom? A technika áll nyerésre a tartalommal szemben, elavult könyvtárképet képvisel a tanterv.
3. Az alapozás nélküli elvárások az információhasználat területén ellehetetlenítik az önálló tanulásra, az információval való etikus és kritikus munkára való felkészítést.
4. Eltűntek/hiányoznak alapvető fogalmak. Pl.: szerzői jog, katalógus.
5. Nem szolgálja az olvasóvá nevelést.

Legyen egyértelműbb könyvtárhasználati követelmény

Értjük, hogy a felkérés tananyaghúzásra, tananyagcsökkentésre szól. Ez a fentebb kifejtett okok miatt nem lehetséges. Ennek fényében a következőket kérjük.

- Egyes műveltségi területekből ne húzzanak ki információs műveltséget érintő követelményt!
- Várják el az etikus és kritikus forráshasználatot minden nyomtatott és elektronikus dokumentumtípussal kapcsolatban!
- Kerüljön be/vissza egy rövid könyvtárhasználati blokk. (Lásd a mellékletet a korábbiakról.)
- Egyes forráshasználatra vonatkozó követelmények kerüljenek korábbi évfolyamokra. Pl.: etikus forráshasználat

A technológiai fókusz csökkentése

„Technológia tanulási terület" szembe megy az 1995-ös Informatika műveltségterület koncepciójával, mely egységben gondolkodott a technikáról és annak tartalmáról az információról. Az egyes NAT változatok folyamatosan szorították ki az információs műveltség

eszközfüggetlen használatára való felkészítést. Egyre inkább a gombok nyomkodására, az eszközök célzott használatára fókuszál (mint az összeszerelő üzemekben). Eltűntek az információval való munka eszközfüggetlen szempontjai, azokat a aktuális digitális technológiára értelmezi. Ez kevésbé segít a folyamatosa technikai fejlődéshez való alkalmazkodást, az emberi, társadalmi célok szem előtt tartását.

Konkrétabban:

- Az egyes műveltségi területen megfogalmazott követelmények ne korlátozzák a keresési feladatokat csak az internetes keresésre!

Javaslataink az új NAT-tal kapcsolatban

Nagyon várjuk a NAT valódi átalakításának folyamatát, ahol kellő idő alatt, széleskörű szakmai vita és közös munka folyhat egy valóban nemzeti és valóban alaptanterv kialakításáról. Bízunk benne, hogy annak folyamatának bizottságában könyvtárpedagógus is kap majd felkérést.

Háttéranyagok

Dömsödy, Andrea (összeáll.): *Könyvtárhasználatot, információs műveltséget érintő elemek a NAT2020-ban.* OPKM, 2020, https://www.opkm.hu/?lap=dok/dok&dok_id=518.

A Könyvtárostanárok Egyesületének véleménye a 2020-as Nemzeti alaptantervről és a kapcsolódó kerettantervekről. Bp., KTE, 2020.03.06., 5 p. URL: https://portal.ktep.hu/sites/default/files/2023-10/KTE_velemeny_NAT2020.pdf

[Dömsödy Andrea]*: A könyvtári informatika fejlesztési terület összehasonlítás a NAT3 és a NAT4-ben.* [2012] 2 p. - mellékletként csatolva